

Előszó

Az ünnep minden kultúrának alapvető, lényegi, reprezentatív sajátossága, ugyanakkor fontos szerepet játszik a lineáris emberi idő tagolásában. Olyan kitüntetett időtartam, melyet sajátos lelkiállapot, érzésvilág, emelkedettség, új szellemi programra és jövőbe tekintő irányultság jellemez. Általában egy-egy csoport, közösség sűrűsödési pontjain működik, legtöbbször nyilvános térben zajlik, melyet jelentős mértékben megváltoztat, átrendez, meghódít. Az ünnepi tér és időszak gyökeresen eltér a hétköznapok gyakorlatától, kimondottan szimbolikus jellegű, általában rituális munkabeszünetetés, tilalom, fokozott tisztálkodási igény, ételben, italban, ruházatban, élvezetekben megnyilvánuló kicsapongás, tobzódás, túltengés, szertelenség, ajándékozás és bőség jellemzi.

Régióink ünneprendje elsősorban az európai keresztény kultúrához, értékrendhez kapcsolódik. Legjelentősebb ünnepeink (karácsony, húsvét, pünkösd) a megváltó legfontosabb életfordulóit, születését, keresztelését, halálát és feltámadását, valamint mennybemenetelét idézik fel. Az európai falusi földművesek és állattenyésztők kalendáriumi szokásai szervesen integrálták a keresztény ünnepek sajátos elemeit, a természet változásának ciklikusan visszatérő jelenségeit, valamint a növények és a háziállatok védelmével, termékenységgel kapcsolatos ősi gyakorlatokat, képzeteket és rítusokat.

A modern polgári államok kibontakozásával egyidőben fokozatosan olyan, időben és térben visszatérő ünnepségek is kialakultak, melyek egy-egy nemzeti közösség múltját idézik fel, jól meghatározott rítusok segítségével pedig egy-egy politikai rendszer, hatalom stabilitását, biztonságérzetét fejezik ki, miközben a fennálló rendet, a hatalmi elit struktúráját és csoportját ünneplik. Cselekvéseikkel, szöveg- és térhasználatukkal legtöbbször hierarchiát szentesítenek és erősítenek. A hivatalos ünnepeket általában a komorság, fennkölt kommunikáció és frazeológia, valamint a nézőket lenyűgöző pompa, nemzeti szimbólumok gazdagsága jellemzi. Időstruktúrájuk kimondottan participációs és kulturális jellegű, tehát legfontosabb eseményeik elsősorban arra irányulnak, hogy a személyt vagy a különböző társadalmi csoportokat bevonják és identifikálják egy adott kultúrával.

A hatalmon lévő elit sajátjának tartja a hivatalos ünnepet, segítségével önmagát ünnepeleti, éppen ezért sokan csak kényszerből vagy félelemből vesznek benne részt, mások pedig tudatosan távol maradnak eseményeitől és színtereitől. Minden hatalmi változás az addig fenntartott, működő ünneprend gyors és radikális átalakítását vonja maga után. Az új hatalmi csoport egyrészt igyekszik kisajátítani és új jelentésekkel felruházni a korábbi ünnepeket, másodsorban pedig a hivatalos ünnepi rend gyökeres megváltoztatásával voltaképpen ideologikus, rituális eszközökkel próbálja legitimálni, alátámasztani és reprezentálni saját uralmát, kifejezni annak jogszerűségét. Térségünkben is ez történt az első és a második világháborút kísérő impériumváltozás, valamint az 1989-es események után.

Az ünnepek rendszeréhez szervesen hozzátartozik, hogy az ünneprontót példásan meg kell büntetni, ki kell közösíteni. Aki kivonta magát egy közösség vagy hatalmi csoport által kidolgozott és elfogadott ünnepi esemény, szokás eseményeiből, távolmaradásával egyúttal a csoporthoz való tartozását is megtagadta, kifejezte. Megjegyezzük, hogy egészen a közelmúltig a térségünkben élő közösségek tiszteletben tartották a szomszédságukban élő más felekezetű, ajkú, nemzetiségű személyek, családok, csoportok ünnepeit.

Háromszéken a falusi és mezővárosi közösségek egészen a magyar nemzetépítés nagy eseményéig, az 1848-as forradalomig, kimondottan keresztény jellegű ünnepkultúrát éltek. Az 1867-es kiegyezést követő évtizedekben március 15-én a forradalom kezdőnapjára, augusztus 20-án az államalapításra és Szent István királyunkra, október 6-án pedig az Aradon kivégzett tizenhárom tábornokra emlékeztek.

Az első világháborút követő impériumváltás eredményeképpen a központi hatalom ebben a térségben is új ünnepkultúrát szándékozott meghonosítani. Helyi képviselői január 24-én Havasalföld és Moldva egyesülésére, május 10-én pedig a román királyság megalakulására emlékeztek. A második világháborút követő évtizedekben a totalitárius hatalom rövid idő alatt elsöpörte a királysággal kapcsolatos emlékünnepeket, helyettük pedig, elsősorban szovjet mintára, új jelentésekkel rendelkező eseményeket szervezett május 1-én, május 9-én, augusztus 23-án, november 7-én és december 1-én. A személyi kultusz kiteljesedésének időszakában, 1971–1989 között, a hatalom előbb elfeledte a Szovjetunióból importált ünnepeket, majd elsősorban a diktátor születésnapját (január 26.) változtatta legmediatizáltabb ünnepé. Az 1989-es romániai fordulatot követő években január 24. továbbra is megőrizte jelentőségét, azonban december 1. nyert különleges szerepet és jelentőséget az ország hivatalos ünnepkultúrájában.

Ádám Biborka kötete egy nemrég sikerrel megvédett disszertációból született, voltaképp annak szerkesztett változata, melyben azt vizsgálja, hogy a hatalmi elit által messzemenően támogatott nemzeti ünnepkultúra hogyan honosodott meg, alakult Háromszék városaiban és falvaiban az első világháborút követő évtizedektől kezdődően egészen napjainkig. Másodsorban pedig azt elemzi, hogy az országos ünnepek hogyan alakítják és reprezentálják a térségben élő etnikai közösségek mindennapos kapcsolatrendszerét és viszonyát. Kiemelem, hogy ritka Erdélyben az a vidék, melynek keresztény, nemzeti és lokális ünnepkultúrájáról ilyen szakszerű, tudományos eredmények születtek.

Kolozsvár, 2020. november 30.

dr. Pozsony Ferenc